

Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Doktori Iskolája

Dávid Lilla

**A hazai pártfogó felügyelet intézkedésének szerepe a fiatalkorúak
bűnelkövetésének megelőzésében**

doktori értekezés
munkahelyi vitaanyagának tézisei

Kézirat lezárva:
2013. március 21.

Témavezető:
Tóth Mihály
egyetemi tanár, az MTA doktora

Pécs
2013

TARTALOMJEGYZÉK

I. KITÚZÓTT KUTATÁSI FELADAT	3
II. ELVÉGZETT VIZSGÁLATOK, ELEMZÉSEK, A TÉMA FELDOLGOZÁSÁNAK MÓDSZERE	9
III. KUTATÁSI EREDMÉNYEK	10
1. Az intézkedés hatálya alatt álló pártfogoltak jellemzői	10
2. A pártfogó felügyelet feladatai	11
3. A pártfogó felügyelet tartalma	13
3.1. Az esetkezelés tervezése	13
3.2. A magatartási szabályok	14
3.3. Az egyéni esetkezelés	15
3.4. Közösségi foglalkoztatók	16
4. A külföldi büntető törvénykönyvek tanulságai	17
5. A megelőző pártfogás intézménye	19
IV. A MUNKA TÉMAKÖRÉBEN KÉSZÜLT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE	21
A TÉZISEKHEZ FELHASZNÁLT IRODALOM	22

I. KITŰZÖTT KUTATÁSI FELADAT

A dolgozat fontos jogintézmény bemutatására vállalkozik, melynek elődjét, a patronázst Finkey Ferenc a régi korok és a XX. század büntetőjoga közötti fő különbség egyik mutatójaként használta: „míg a régi világ büntetőjoga a büntetőeljárásra kimerítettnek vélte az állam büntető hatalmát (...) addig a modern büntetőjog, körülbelül egy évszázad óta a büntető igazságszolgáltatás szerves kiegészítő részéül tekinti a patronage-t”¹. A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája² mind a gyermek- és fiatalkori bűnözés csökkentése, a városok biztonságának fokozása, a családon belüli erőszak, az áldozattá válás megelőzése, valamint a bűnisméltés megakadályozása terén is számít a Pártfogó Felügyelői Szolgálatra. A Kormány 2011-ben feladatként határozta meg a megelőző pártfogás rendszerének kidolgozását, valamint a fiatalkorúak pártfogása intézményének a gyermekvédelem rendszerébe illesztését.³ A 2013 júliusában hatályba lépő új Büntető Törvénykönyvünk indokolása⁴ szerint a tíz évvel ezelőtt újjászervezett Szolgálat beváltotta a hozzá fűzött reményeket, a pártfogók teljesítménye egyenletesen fejlődik⁵, így a törvény a jövőben is felelősségteljes szerepet szán a pártfogó felügyelet intézkedésének. Az Európa Tanács 2010-ben ajánlást adott ki tagállamai számára a pártfogás szabályairól.⁶ Idén, 2013 októberében pedig sor kerül az Európai Pártfogó Szövetség⁷ szervezésében a pártfogás első világtalálkozásának⁸ megtartására.

Nem csak hazánkban van tehát múltja, jelene és tervezett jövője a pártfogásnak. Hogy a fiatalkorúak pártfogó felügyeletének jogintézménye előtt álló lehetséges utak és irányok helyességét mérlegelni tudjuk, mások által kitaposott ösvényeket ajánlhassunk számára, elengedhetetlen a múlt és a jelen alapos vizsgálata, hogy lássuk, honnan, merre tart, mikor, milyen körülmények között, milyen tartalommal, eszközzel kellett a társadalmi és jogalkotói elvárásoknak megfelelnie, milyen kihívásokkal kellett és kell megküzdenie, illetve

¹ FINKEY Ferenc: Patronázs-munka és a Fiatalkorúak Felügyelő Hatósága. Magyar Jogi Szemle 1943/1. 1-16. o. 6. o.

² A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája (Melléklet a 115/2003. (X. 28.) OGY határozathoz) 7. pont

³ A Kormány 1430/2011. (XII. 13.) Korm. határozata a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiáról, valamint végrehajtásának a 2012-2014. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről (a továbbiakban: kormányhatározat) I/9. pont

⁴ Az új Btk. részletes indokolása a 69. §-hoz.

⁵ GÖNCZÖL Katalin: Kriminálpolitika és bűnözéskezelés Magyarországon. Reformok 2002-2009. Kriminológiai tanulmányok 47., 2010. 72-86. o. 78. o.

⁶ A Miniszteri Bizottság CM / Rec (2010) 1. sz. Ajánlása a tagállamok számára, az Európa Tanács Pártfogási Szabályairól.

⁷ Európai Pártfogó Szövetség (Conférence Permanente Européenne de la Probation: CEP)

⁸ A World of Probation: Perspectives on Community Justice

http://www.worldcongressonprobation.org/default.asp?page_id=372 (2013. február 11.)

kivel osztozik a felelősségen a kitűzött célok elérésében. Ez utóbbi tisztázása segíthet világosan látni, hogy melyek a pártfogó felügyelet saját kudarcai. Kudarcnak csak az tekinthető e jogintézmény vonatkozásában, ha meglévő eszközeit nem, vagy nem megfelelően alkalmazza, vagyis nem él a pártfogás és felügyelet együttese által biztosított lehetőségekkel. Lehetőségeinek hiánya, eszköztelensége azonban nem róható a terhére.

A XXI. században egyértelmű, hogy a fiatalok igazságszolgáltatási rendszerének középpontjában a pártfogó felügyelő áll. Felmér, azonosít, osztályoz, koordinál, tanácsot ad, biztat és kényszeríti is a fiatal elkövetőket annak érdekében, hogy a bűnisméltés kockázatai csökkenjenek, hogy felelősséget ébresszen bennük tetteikért, és támogassa jólétüket, növelje esélyeiket.⁹ A menedzsment szemléletnek a büntető igazságszolgáltatás területén történő megjelenése megköveteli az alkalmazott szankciók hatékonyságának értékelését. A leghatékonyabb beavatkozás pedig akkor várható, ha speciálpreventív szempontokat figyelembe véve élünk az egyéniesítés lehetőségével. A fiatal elkövetők szükségleteinek és a bűnisméltés kockázatainak elemzésével a pártfogó felügyelők orientálhatják a bíróságot a büntetés kiszabása során, valamint a pártfogói esetkezelés alkalmával felbecsülhetetlen és elmulaszthatatlan lehetőségük nyílik az egyéni beavatkozási pontok megcélzására.

Hazánkban a pártfogás fejlődése a XX. század második felében eltért a nemzetközi tendenciától. Amikor több évtizednyi lemaradása után újjáéledőben volt, akkorra a világ kapitalista felében megbukott a rehabilitáció gondolata¹⁰, ami lassította felzárkózásunkat. Ennek ellenére Angyal Pál, Balogh Jenő vagy Pollák Illés több mint száz évvel ezelőtti „rabsegélyezés vagy patronázs”-dilemmája során megfogalmazott gondolatait olvasva azt hihetnénk, hogy a pártfogó felügyelet jogintézménye a kilencvenes évek elején már nem lehetett válságban a század elején előirányzott lépések elmulasztása okán, és átfogó reformjára nem az ezredforduló után került sor. Angyal a patronázs egyesületek kezdeti sikereit az individualizáció lehetőségének megteremtésében látta, szemben az egyéniesítést teljes mértékben mellőző rabsegélyezéssel, életképességét pedig az abban való társadalmi részvétel fokától tette függővé.¹¹ Ennek ellenére a harmadik patronage kongresszus 1911-ben már e tevékenység állami feladatként való ellátása mellett döntött¹², ám az erre irányuló

⁹ SCHWALBE, Craig, S., – MASCHI, Tina, (2009). Investigating Probation Strategies with Juvenile Offenders: The Influence of Officers’ Attitudes and Youth Characteristics. *Law and Human Behavior*, 33, 357-367. 357. o.

¹⁰ BOGSCHÜTZ Zoltán – KÓTA Tünde – VELEZ Edit: A pártfogó felügyelet mint közösségi büntetés. 197-240. 201. o. In: Borbíró Andrea – Kiss Anna – Velez Edit – Garami Lajos (Szerk.): A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve II., Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest, 2009.

¹¹ ANGYAL Pál: A patronage. *Jogállam*, 1909/7. 481-490. o. 488. o.

¹² VARGA NAGY István: Régi rabsegélyező egyleteink és a modern patronázs munka. (1. rész) *Bűnügyi Szemle*, 1913/6. 274-279. o. 275. o.

törekvéseket az első világháború megtörte¹³, valamint megakadályozta a negyedik kongresszus megtartását is, mely már a pártfogó tisztviselői létszám növelését és a pártfogók képzését tűzte napirendre.¹⁴

A mai jogintézményének előfutáraként az 1908. évi XXXVI. törvénycikk, az I. Büntető Novella rendelkezett három esetben a fiatalok speciális felügyeletéről, de a „pártfogó felügyeletet” a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve, az 1961. évi V. törvény szabályozta először. Dávid Ferenc a jogintézményt nem tartotta sikeresnek, véleménye szerint csak a fiatalok eseti botlásánál volt hatékony, amikor a fiatal családi, környezeti viszonyai egyébként is valószínűsítették, hogy nem fog újabb bűncselekményt elkövetni.¹⁵

A pártfogó felügyelet végül az utógondozás keretében kifejlődve 1976 januárjától vált általánossá büntetőjogunkban, felnőtt korú elkövetőkkel szemben is alkalmazhatóvá¹⁶, majd 1978-ban vált külön az utógondozástól, mikor a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény a pártfogó felügyeletet mint jogkövetkezményt szabályozta az intézkedések között¹⁷, amivel „nagykorúsította”¹⁸ e jogintézményt. Mivel azonban a fiatalok és a felnőttek pártfogóinak elkülönülten működő szervezetére eltérő jogi szabályozás és szakmai iránymutatás vonatkozott, nem alakultak ki egységes szakmai szándékok, ügymenet, nyilvántartási rendszer és az információcsere sem volt hatékony.¹⁹ „Az intézményes segítségnyújtás tárgyi körülményének hiánya” elszíntelenítette „a pártfogó felügyeletet, s a tevékenység punitív vonása” erősödött fel.²⁰ Eszköztelensége miatt az ítélkező bírák nem szívesen rendelték el²¹, a magatartási szabályok végrehajthatatlansága és ellenőrizhetetlensége miatt komolytalanná vált.²²

„Ha elkülönítünk és izolálunk, hogyan készíthetjük fel az elítélteket a szabadsággal való élés elfogadott formáira? Némi iróniával szólva, nem lehet a pilótajelölteket repülni tanítani

¹³ NAGY Ferenc: Az utógondozás – pártfogó felügyelet hazai fejlődéséről. In: Utógondozás. Pártfogó felügyelet. Igazságügyi minisztérium. Tanulmánykötet 10. 1985. 31-72. o. 36. o.

¹⁴ FINKEY Ferenc: A patonage a háború alatt és a háború után. Bűnügyi Szemle, 1915/9. 385-397. o. 385. o.

¹⁵ DÁVID Ferenc: A pártfogó felügyelet a gyakorlatban. Magyar Jog, 1968/12. 725-732. o. 725. o.

¹⁶ NAGY Ferenc: Az utógondozás – pártfogó felügyelet hazai fejlődéséről. In: Utógondozás. Pártfogó felügyelet. Igazságügyi minisztérium. Tanulmánykötet 10. 1985. 31-72. o. 50. o.

¹⁷ Ezzel a pártfogói tevékenységet a büntető igazságszolgáltatás formális rendszeréhez kapcsolta – írja Kerecsi Klára 2002-ben. [Kerecsi Klára: A hazai pártfogó szolgálatok átalakítása. Belügyi Szemle, 2002/2-3. 185-201. 188. o.]

¹⁸ PONGRÁCZ Zsolt: Egy „pártfogós-konferencia” margója. Jogpolitika. 1988/5. 17. o.

¹⁹ KERECSI Klára – KÓ József: A pártfogó felügyelet speciális magatartási szabályai. Budapesti Szociális Forrásközpont, Budapest, 2006. 11. o.

²⁰ KERECSI Klára: A pártfogás dilemmája: kontroll vagy segítő kapcsolat? Esély, 1990/5. 53-65.o. 57. o.

²¹ VATHY Ákos: Az alternatív büntetési formák és a pártfogó felügyelet. Rendészeti Szemle, 1992/4. 23-33. o. 27. o.

²² DÉR Mária: Vádirat a pártfogó felügyelet tárgyában. Belügyi Szemle, 1990/10. 25-32. 31. o.

tengeralattjáróban.”²³ Denis Szabo a szabadságelvonás hátrányait hangsúlyozva hívta fel a figyelmet arra, hogy a reszocializáció megvalósításához alternatív megoldásokhoz kell folyamodnunk, mivel a szabadságelvonás évei inkább „társadalmi tériszony”²⁴ kialakulását valószínűsítik. Ám még 2002-ben is megállta a helyét a kritika, miszerint a jogalkotó úgy emelte be a szabadságelvonással nem járó szankciókat a büntetési rendszerünkbe, és úgy várta el minél gyakoribb alkalmazásukat, hogy elmulasztotta megteremteni a működéshez szükséges szakmai, gazdasági és infrastrukturális feltételeket. A pártfogó felügyelet vonatkozásában ez azt jelentette, hogy a pártfogókra hárította a reintegráció feltételeinek megteremtését, aminek azonban – érthető módon – nem tudtak megfelelni.²⁵

A pártfogó felügyelet jogintézményét az 1183/2002. (X. 31.) Kormányhatározat szándékozta kilendíteni a válságból. Melléklete előírta, hogy az egységes szakmai irányítás megteremtése érdekében egy szervezetbe kell integrálni a felnőttekkel és a fiatalokkal foglalkozó pártfogó felügyelőket, létre kell hozni az igazságügyminiszter irányítása alatt álló Pártfogó Felügyelői Szolgálatot és megfogalmazta a pártfogó felügyelői szállások és foglalkoztatók kialakításának szükségességét is. A 2003. évi XIV. törvény emelte ki a felnőtt korúak pártfogóit a megyei (fővárosi) bíróságok büntetés-végrehajtási csoportjából, valamint a fiatalok pártfogóit a megyei (fővárosi) közigazgatási hivatalok szervezetéből, és megszüntette a társadalmi pártfogó intézményét is. A Szolgálat „Missziója” a közös célokat így fogalmazza meg: *„A Pártfogó Felügyelői Szolgálat célja a bűnisméltlés kockázatának csökkentése. A pártfogó felügyelő az alternatív büntetések végrehajtásával, az elkövető szükséges mértékű és következetes ellenőrzésével elősegíti a büntetőjogi következmények maradéktalan érvényesülését, a közösség védelmének erősítését; támogató tevékenységével növeli az elkövető társadalmi integrációjának esélyét. A Pártfogó Felügyelői Szolgálat a helyreállító igazságszolgáltatás elve alapján működik. Célja, hogy az elkövető szembesüljön tettének következményeivel, s hogy az áldozat, a megsértett közösség és a bűnelkövető közötti közvetítéssel a bűncselekmény okozta károk mérséklődjenek.”*²⁶

A válságkezelés hatékonyságának értékeléséhez – annak érdekében, hogy világosabban lássuk, milyen problémákat sikerült végleg orvosolnia, és milyen régi nehézségek maradtak megoldatlanul, illetve hogy a XXI. század milyen új elvárásokat és

²³ Denis SZABO: Kriminológia és kriminálpolitika. (Ford.: Szabó András) Gondolat Kiadó, Budapest, 1981. 274. o.

²⁴ VERMES Miklós: A pártfogó felügyelet hatékonyságának vizsgálata. Kriminológiai és Kriminálisztikai tanulmányok XIX. 1982. 114-152. o. 115. o

²⁵ KERESZSI Klára: A hazai pártfogó szolgálat átalakítása. Belügyi Szemle, 2002/2-3. 185-201. 188. o.

²⁶ *A pártfogó felügyelői tevékenységre vonatkozó jogforrások, definíciók, ügymenetmodell, válogatott szakbibliográfia és iratminták tára. Az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálatának munkatársai számára.* 2009. Igazságügyi Hivatal (A továbbiakban: ügymenetmodell.)

kihívásokat tartogat – elengedhetetlen a nemzetközi kitekintés. Vizsgálni kell a szabadságelvonás, majd az alternatív szankciók mindenhatóságába vetett hit megingását, a szankciórendszer átalakulását, a rabsegélyezés patronázssá, majd pártfogó felügyeleté fejlődésének tendenciáit, ennek folyamatában az állami és a társadalmi szerepvállalás arányának változását. E kitekintés fényében értelmezhető a vonatkozó magyar jogszabályokon és szakirodalmon alapuló történeti elemzés, ami előkészíti a jelen jogszabályi háttérének és gyakorlatának vizsgálatát, mindezek együttesen pedig megágyaznak a jövőre irányuló elképzelések elemzésének, javaslatok megfogalmazásának.

Egyetemi kötelező jogi gyakorlatom egy részét a Baranya Megyei Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálatánál töltöttem a fiatalkorúak pártfogó felügyeletét végrehajtó pártfogók mellett. Az egyetemi tankönyvek a szankciórendszer tárgyalása során nem szentelnek kellő figyelmet ennek az intézkedésnek, annak ellenére, hogy végrehajtásának hatékonysága kihatással van a vádemelés elhalasztásának, a próbára bocsátásnak, a szabadságvesztés felfüggesztésének, a feltételes szabadságra bocsátásnak és a javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátásnak a sikerességére is. A gyakorlati hetek ideje mindössze arra volt elég, hogy ráébredjek a pártfogó felügyelettel kapcsolatos tájékoztatlanságomra és a bennem megfogalmazódott kételyek kérdésekké alakuljanak:

- Szükség van-e a fiatalkorúak pártfogó felügyeletére?
- Alkalmos-e ez az intézkedés a büntető törvénykönyvben meghatározott célok elérésére? Nem csak az eseti botlásoknál hatékony, mikor beavatkozás nélkül is elmaradna a bűnisméltés?
- Megfelel-e a magyar szabályozás a nemzetközi elvárásoknak, fejlettségi szintnek, európai színvonalnak?
- Hatékonyabbá tétele érdekében megfontolhatjuk-e korábbi magyar vagy jelenlegi külföldi megoldások integrálását a jogintézmény formai, tartalmi, anyagi, eljárási jogi vagy végrehajtási jogi vonatkozású megújítására?

A dolgozat célja tehát ezeknek a kérdéseknek a megválaszolásán keresztül annak vizsgálata, hogy a fiatalkorúak pártfogó felügyeletének jogintézménye hogyan látja el jelenleg a bűnmegelőzésben neki szánt feladatokat, illetve a jövőben miként lehetne képes szerepe tökéletesebb betöltésére.

A pártfogó felügyelet 2003-as reformjának tizedik évfordulója önmagában is indokoltá tehetné a jogintézmény hatékonyságának vizsgálatát, azonban a témaválasztást újabb tervezett reform teszi aktuálisabbá. A Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia végrehajtásának a 2012–2014. évekre szóló kormányzati intézkedési terve a Kormány

1430/2011. (XII. 13.) Korm. határozata mellékletében a következő feladatokat írta elő: „Ki kell dolgozni a megelőző pártfogás rendszerét, és be kell illeszteni a fiatalkorúak pártfogásának intézményét a gyermekvédelem rendszerébe a gyermekkorú és fiatalkorú szabálysértést, bűncselekményt elkövetők szocializációjának és reszocializációjának elősegítése érdekében.”²⁷

A fiatalkorúak bűnelkövetésének, bűnismétlésének megelőzése örökzöld témaként szintén kimeríthetetlen lehetőséget kínál a kutatásra. Különösen az új büntető törvénykönyvnek a büntethetőségi korhatárt módosító rendelkezései hívják fel figyelmünket az e téren való vizsgálódás szükségességére. A dolgozat fókuszában e két terület metszéspontja áll: arra keresi a választ, hogy a kérdéses intézkedésnek milyen kihasznált mozgástere és kiaknázatlan lehetőségei vannak a fiatalkorúak bűnmegelőzése körében.

²⁷ Kormányhatározat I/9. pont

II. ELVÉGZETT VIZSGÁLATOK, ELEMZÉSEK, A TÉMA FELDOLGOZÁSÁNAK MÓDSZERE

A kutatási téma feldolgozásához a történeti, dogmatikai és összehasonlító módszer alkalmazása elengedhetetlen. Ennek során szükséges:

- a vonatkozó magyar és külföldi szakirodalom, valamint a nemzetközi dokumentumok áttekintése, elemzése;
- a külföldi és magyar jogszabályok, a pártfogói munka mindennapjait meghatározó ügymenetmodell, valamint az ügycsoport végrehajtását is összefoglaló éves beszámolók elemzése.

Annak érdekében, hogy a fenti anyagok tanulmányozása után azok tanulságait gyakorlati tapasztalatok fényében értékelhessem, szükségesnek tartottam a jogintézmény közvetlen vizsgálatát is. 2008-ban és 2009-ben a Baranya Megyei Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálatánál tanulmányoztam háromszázhárom pártfogó felügyeleti aktát, ami e fiatalok intézkedés hatálya alatt töltött éveit, életét tárta elém. Hogy a jogintézmény életképességéről véleményt formálhassak, ahhoz nélkülözhetetlen volt látnom a jogszabályok személytelen rendelkezéseinek megelevenedését. Az eredményesség vizsgálata során fontos mutatóul szolgált e háromszázhárom pártfogolt utánkövetéses ellenőrzése is a bűnügyi nyilvántartás 2011-es adatai alapján.

III. KUTATÁSI EREDMÉNYEK

A pártfogó felügyelet intézkedésének létjogosultsága megkérdőjelezhetetlen. Történelmi gyökerei, mai feladatai, lehetséges jövőbeli szerepe és jelentősége alapján kiiktathatatlan, szerves része a magyar szankciórendszernek. Az új Btk. bővíti kötelező eseteinek körét, ami arról tanúskodik, hogy az intézkedés a gyakorlatban „beváltotta a hozzá fűzött reményeket”²⁸. A fiataikorú elkövetők vádemelés elhalasztása, próbára bocsátás, szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje, feltételes szabadságra bocsátás és javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás esetén pártfogó felügyelet alatt állnak. Ez az intézkedés hivatott elősegíteni annak megakadályozását, hogy ismételten bűncselekményt kövessenek el. Segítséget nyújt számukra a társadalomba való beilleszkedéshez és az ehhez szükséges szociális feltételek megteremtéséhez.²⁹

A célkitűzések, feladatok létjogosultsága mellett vizsgálandó és értékelendő a rendelkezésre álló eszközrendszer és a módszerek hatékonysága.

1. Az intézkedés hatálya alatt álló pártfogoltak jellemzői

A fiatakorúak pártfogó felügyelete alatt álló átlagos pártfogolt a baranyai kutatás adatai szerint:

1. 15,90 éves és
2. 8,57 osztályos iskolai végzettséggel rendelkezik az intézkedés kezdetekor;
3. nagyobb az esélye annak, hogy ekkor már nem folytat tanulmányokat;
4. tanulásban, munkában való motiváltsága átlagos;
5. szüleivel lakik;
6. megfelelőek a lakhatási körülményei;
7. családi háttere a szülők válása vagy a szülő halála miatt rendezetlen;
8. anyagi helyzete átlagos;
9. szülei nyolcosztályos végzettséggel rendelkeznek;
10. nincs hobbi, nem sportol;
11. lopás miatt áll pártfogó felügyelet alatt;
12. a bűncselekményt nem egyedül követte el.

Lehetséges, hogy volt néhány „átlagos” pártfogolt is a vizsgált fiatalok között, de a pártfogóknak, illetve az intézkedés eszközrendszerének fel kell készülniük azokra is, akik

²⁸ Új Btk. részletes indokolása a 69. §-hoz.

²⁹ Bv. tvr. 92. § (1)

1. tizennégy vagy húsz évesek;
2. csak négy osztályos végzettséggel rendelkeznek, vagy már leérettségiztek;
3. még tanulnak;
4. kitűnően teljesítenek, három műszakban dolgoznak, vagy tanulás mellett végzik munkájukat; és arra is, akiről ezt a leírást adta a pártfogó: „hallani sem akar a tanulásról”, „szeretne továbbtanulni, de a család nem támogatja”, „teljesen motiválatlan a tanulásban, gyermeket akar szülni és vele otthon maradni”;
5. akiket édesanyjuk egyedül nevel, vagy nevelőszülőknél, nevelőotthonban, már élettársukkal, házastársukkal laknak;
6. komfort nélküli lakásban élnek;
7. szüleik nem váltak el, de a család diszfunkcionális működése miatt nem tudja ellátni feladatait, illetve azokra is, akiknek szülei szeretetteljes háttérrel biztosítanak gyermeküknek;
8. azokra, akiknek családjánál a szolgáltató kikapcsolta az áramot, mert nem tudták kifizetni a számlákat, és azokra, akiket kimagaslóan jómódúként jellemez a pártfogó;
9. szüleik főiskolai, egyetemi végzettségűek, vagy analfabéták;
10. van hobbijuk, versenyszerűen sportolnak;
11. nem vagyon elleni bűncselekményt követtek el;
12. illetve akik a bűncselekményt egyedül követték el.

A statisztikai adatokat óvatosan kell szemlélni. Nem csak haszontalan, de káros következtetéseket is eredményezhet helytelen értékelésük. Nem biztos, hogy azokból kitűnnek az egyéni beavatkozási pontok. A kontrasztok elhalványulhatnak, az ellentétek semleges, semmitmondó információvá összeállva kiolthatják egymást, a jogintézmény esetleges eszköztelenségére így nem derül fény. Az empirikus vizsgálatok alkalmasak arra, hogy feladatként rávilágítsanak a fő beavatkozási irányokra, de nem az átlagos pártfogolti igényeket kell láttatniuk velünk. Észre kell vennünk, milyen sokszínű az az „ügyfélkör”, amit a pártfogó felügyelet intézésének ki kell szolgálnia, és ehhez milyen sokoldalúnak kell lennie.

2. A pártfogó felügyelet feladatai

A Pártfogó Felügyelői Szolgálat egyetemes célja³⁰ a bűnisméltés kockázatának csökkentése. Ezt szükséges mértékű és következetes ellenőrzéssel és a társadalmi integrációt

³⁰ A Pártfogó Felügyelői Szolgálat Missziója, valamint az Európai Tanács Pártfogási Szabályairól szóló ajánlása szerint is. [A pártfogó felügyelői tevékenységre vonatkozó jogforrások, definíciók, ügymenetmodell, válogatott

elősegítő támogató funkciójával szolgálja a pártfogó felügyelet intézkedése. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság ismertetett véleménye a fiatalkori bűnözés okaiként felsorolja a baranyai kutatás által is kimutatott körülményeket: a csonka családi környezet, elhanyagoltság, szegénység, iskolakerülés, tanulási nehézségek, munkanélküliség, személyiség- és viselkedészavarok. A bűnismétlés kockázatának csökkentéséhez tehát a fiatalkorúak esetében e veszélyeztető körülmények felszámolásán, hatásuk mérséklésén keresztül járulhat hozzá az intézkedés. Az Európa Tanács³¹ az eredményes beavatkozás kritériumaként említi, hogy annak a kriminogén tényezőkre kell irányulnia: nem az „átlagos” pártfogoltat jellemző kriminogén tényezőkre, hanem az egyedi, akár időben változó körülményekre. A pártfogó felügyelet tartalmának egyéni voltát a külön magatartási szabályok köre adja, valamint a pártfogó által a pártfogói terv alapján végzett esetkezelés. A speciális tartalom tehát csak a konkrét kriminogén tényezők meghatározása, a kockázatértékelés után állapítható meg. Hazánkban is nagy szükség lenne második vagy – összetettebb – harmadik generációs kockázatértékelési módszer bevezetésére, ami a bűnismétlés valószínűségének kimutatása mellett alkalmas a beavatkozási pontok, a szükségletek megjelölésére. Vagyis nem csak azt állapítja meg, hogy mi vezetett az elkövetéshez – mint azt teszik ma az okok megjelölésével az individuális értékelő módszerek: a pártfogó felügyelői vélemény és a pártfogói terv –, hanem tudományos eszközökkel mutatja ki, hogy melyek a megelőző beavatkozás leghatékonyabb esetei adott pártfogolt esetében. E módszerek átlagosan hatvan-hetven százalékban pontos prognózist szolgáltatnak a vizsgált személyről.³² Az Európa Tanács ajánlásának kommentárja szerint a fiatalkorú elkövetőkre irányuló beavatkozás meghatározásakor tudományos bizonyítékok figyelembevételével kell dönteni.³³ A kezelés eredményessége pedig már az első lépésnél eldőlhet: amikor meghatározzuk, hogy mire van szükség.

3. A pártfogó felügyelet tartalma

szakbibliográfia és iratminták tára. Az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálatának munkatársai számára. 2009. Igazságügyi Hivatal; A Miniszteri Bizottság CM / Rec (2010) 1. sz. Ajánlása a tagállamok számára, az Európa Tanács Pártfogási Szabályairól.]

³¹ LÉVAY Miklós: Az Európa Tanács Rec (2003) 20. számú ajánlása a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről. Család, Gyermek, Ifjúság, 2005/3. 21-27. o. 25. o.

³² BOGSCHÜTZ Zoltán – KÓTA Tünde – VELEZ Edit: A pártfogó felügyelet mint közösségi büntetés. 197-240. 208. o. In: Borbíró Andrea – Kiss Anna – Velez Edit – Garami Lajos (Szerk.): A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve II., Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest, 2009.

³³ Rec(2003)20 of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice. 5. pont. LÉVAY Miklós: Az Európa Tanács Rec (2003) 20. számú ajánlása a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről. Család, Gyermek, Ifjúság, 2005/3. 21-27. o. 25. o.

3.1. Az esetkezelés tervezése

A végrehajtás gerincének³⁴ nevezett pártfogói tervben a pártfogók a múlt és a jelen alapján tervezik a jövőt, az esetkezelést, választják meg a kezelési technikákat. Ebben az ügymenetmodell meghatározott szempontsorról segíti a pártfogók munkáját. A kriminalitás okainak és a veszélyeztető körülményeknek objektív és szubjektív csoportját adja meg. Az ügymenetmodell hangsúlyozza, hogy a tervnek követnie kell a változásokat, azt folyamatosan aktualizálni kell, hiszen a veszélyeztető körülmények változhatnak, és ekkor változnia kell a kezelésnek is. Elfogadhatatlan a sablonok, sémák használata, hiszen az nem az „átlagos” pártfogolt számára készül. Az ügymenetmodell azt is külön kiemeli, hogy a tervben nem szerepelhetnek szövegszerűen a végrehajtásra vonatkozó jogszabályok, az nem állhat a magatartási szabályok megismétléséből.³⁵

A baranyai kutatás során vizsgált tervek készítésének idején egy korábbi ügymenetmodell volt hatályban, de már az is a jelenlegi szempontsorról tartalmazta, külön hangsúlyozva a szubjektív és az objektív körülmények értékelésének fontosságát. Ennek ellenére a pártfogók inkább leíró jellegű, kizárólag a múltra visszatekintő, a jövőre tervszerű célkitűzéseket nem tartalmazó terveket készítettek. Ritkán határoztak meg feladatot a pártfogolt számára. Ha erre mégis sor került, az általában a magatartási szabályok megismétlése volt. Mindössze huszonhat esetben – a vizsgált tervek kevesebb, mint tíz százalékában – került sor konkrét, új feladatok megfogalmazására, főként akkor, amikor az elrendelő nem írt elő külön magatartási szabályt. Leggyakrabban az elkövetés okait írják le, segítségül hívva az ügymenetmodellben felsorolt szempontokat, általában nem csoportosítva azokat objektív és szubjektív okokként. Ezek ismertetésén, valamint a bűncselekmény történeti tényállásának vázolásán túl egyik sem jutott el a jövőbeli változtatások szükségességének kimondásáig, az esetkezelés során ennek érdekében alkalmazandó eszközök megjelöléséig. Az ügymenetmodell nem szolgál kellő iránymutatással a pártfogó felügyelői terv készítéséhez annak ellenére, hogy minden fontos elvet hangsúlyoz. Jelen formájában az esetkezelés nem tervezett, a beavatkozás esetleges. A tervezettség érdekében is fontos lenne a modern kockázatértékelési módszerek bevezetése, hiszen azok tudományos tartalma a pártfogók individuális mérlegelésével kiegészítve pontos irányokat szabna a hatékonyabb beavatkozáshoz.

³⁴ Hatvani Erzsébet nevezi így a tervet „Reform közben” című tanulmányában. (HATVANI Erzsébet: Reform közben. In.: Kriminológiai Közlemények 62. A magyar pártfogó felügyeleti rendszer reformja. 2006. Bp. 7-13.

o.)
³⁵ Ügymenetmodell: 286. o.

3.2. A magatartási szabályok

Egyéniesítést szolgáló külön magatartási szabály előírására a vizsgált baranyai intézkedések kicsivel több, mint felénél, szinte kizárólag vádemelés elhalasztása esetén került sor. Szükség lenne tehát a hatóságok, főként a bíróság „szankció-specializáló” hajlandóságának javítására. A külön magatartási szabályokkal szemben továbbra is elvárás³⁶, hogy konkrét megfogalmazásúak és ebből fakadóan ellenőrizhetőek legyenek.

A Pártfogó Felügyelői Szolgálat módszertani füzetének³⁷ ajánlása szerint a csoportos foglalkozásokon való részvételt előíró külön magatartási szabályban az elrendelőnek „a pártfogó által meghatározott foglalkozásra” utalva kellene köteleznie a fiatalt, vagyis a számára legmegfelelőbb foglalkozásra utalnia őt, elhalasztva annak konkretizálását az intézkedés első néhány hónapjának leteltét követő időszakra. Ilyen értelemben „biankó” külön magatartási szabályt rendelne el, ami szintén speciálpreventív szempontokat szolgálna. Ennek a gyakorlatnak az elterjedéséhez a pártfogók is hozzájárulhatnak azzal, hogy a pártfogó felügyelői véleményben javasolják a konkretizálás későbbre hagyását.³⁸ A halasztás lehetővé tenné a foglalkozások sokfélesége miatt szintén szükséges szűrési mechanizmusok bevezetését. Az egyéniesítés, így az eredményesség és a hatékony, költségkímélő pártfogói munka érdekében standardizált szűrési folyamatra³⁹ lenne szükség itt is. Ez ötvözhetné a pártfogó és a közösségi foglalkoztató munkatársának a fiatal megismerése során szerzett személyes tapasztalatai mint szubjektív módszer, és egy objektív – a főbb személyiségjellemzők, a motiváció és az alapvető kompetenciák feltárására, a pártfogói értékelés helyesbítésére, kiegészítésére vagy megerősítésére alkalmas – értékelő eszköz, kérdőív, teszt, attitűd skála⁴⁰ tapasztalatait. Egy ilyen összetett értékelő folyamat elegendő információval szolgálna ahhoz, hogy rámutasson, melyik a legalkalmasabb csoportos foglalkozás a fiatal számára.

A foglalkozások eredményességének mérésére⁴¹ szolgáló módszerek tökéletesítése is szükséges lenne, így azon az évek során a fiatalok pártfogoltak igényeihez egyre pontosabban illeszkedő, vagyis hatékonyabb beavatkozási módszerré válnának.

³⁶ Ennek szükségességét már Kerezi Klára és Kó József is kimondta 2006-ban. KEREZI Klára – KÓ József: A pártfogó felügyelet speciális magatartási szabályai. Budapesti Szociális Forrásközpont, Budapest 2006. 77. o.

³⁷ A csoportos foglalkozásba belépők szűrési módszerének kidolgozása.

³⁸ A csoportos foglalkozásba belépők szűrési módszerének kidolgozása. 30. o.

³⁹ A csoportos foglalkozásba belépők szűrési módszerének kidolgozása. 32. o.

⁴⁰ A csoportos foglalkozásba belépők szűrési módszerének kidolgozása. 34. o.

⁴¹ A közösségi foglalkoztató működésének protokollja, módszertani ajánlás a megvalósításhoz. 26. o.

3.3. Az egyéni esetkezelés

Külföldi kutatások sora⁴² számol be arról, milyen nagy szerepe van a pártfogóval való kapcsolat minőségének az intézkedés eredményessége szempontjából. A pártfogó felügyelő köteles a pártfogoltat tájékoztatni⁴³ az intézkedés céljáról és a pártfogó végrehajtás során játszott szerepéről, a magatartási szabályokról⁴⁴, ezek megszegésének következményeiről és a kötelező jelentkezések időpontjáról. Erre a kötelezettségre nagyobb figyelmet, több időt kellene fordítani. A fiatalok egyszeri említésre szinte biztos, hogy nem jegyzik meg ezt a sok új, számukra idegen információt. E tájékoztatás ismétlése a bizalom és biztonságérzet kialakítását segíthetné. A pártfogó az első hónapok találkozásai alkalmával megismételhetné ezek lényegét, sőt, később „ki is kérdezhetné” a pártfogoltat, hogy emlékszik-e már egyedül is, miért van ott. Ennek érzékeltetése, felelevenítése hozzájárulna a tudatos pártfogolti létezés, a felelősség felismeréséhez, az intézkedés öncélúságáról alkotott esetleges kép lerombolásához.

A pártfogó felügyelőnek aktivizálnia kell a pártfogoltat. Az intézkedés közösségi szankcióként aktív pártfogolti részvételt feltételez: nem lehet elszenvetője a szankció végrehajtásának, abban tevékenyes kell vennie. Annak érdekében, hogy ez megvalósulhasson, a pártfogónak igyekeznie kell a külső motivációt belsővé tenni: a változtatási szándékot kialakítani. Ennek sikerét, valamint az intézkedés eredményességét a kutatások szerint a pártfogó és a pártfogolt kapcsolata jelentősen befolyásolja. A jó kapcsolat alapja a megfelelő kommunikáció, melynek során a pártfogói dominancia elkerülése nagyon fontos. A pártfogoltnak az intézkedés segítő, támogató funkcióját is érzékelnie kell, amihez szükség van arra, hogy pártfogója meghallgassa, érdeklődéssel fogadja, megpróbálja megérteni, empatikus legyen. Enélkül nem kerülhet sor a fiatal megnyílására. Mivel a kutatási eredmények⁴⁵ szerint a pártfogás sikerességének legjobb előrejelzője a pártfogolt elégedettsége, ezt pedig a pártfogóval való kapcsolat határozza meg, az ügymenetmodellben szükséges lenne e

⁴² Lásd erről részletesen a VI. fejezet 5.1. alfejezetét.

⁴³ Pfr. 25. § (3)

⁴⁴ A magatartási szabályok jellegének megfelelően szükség lehet arra, hogy a teljesítés módja, ütemezése érdekében tett pártfogói kontrolláló és támogató intézkedéseket is ismertesse a pártfogó. [Ügymenetmodell: 281. o.]

⁴⁵ DELUDE, Brian – MITCHELL, Damon – BARBER, Charles (2012). The Probationer's Perspective on the Probation Officer-Probationer Relationship and Satisfaction with Probation. *Federal Probation*, 76(1), June, 35-39. 38.

kapcsolat minőségére kiható pártfogói hozzáállás fontosságnak és főbb elveinek összefoglalása.

A pártfogónak az intézkedési célok elérésében nagy segítsége lehet a fiatalok szülője, amennyiben együttműködő. „A szülők és a család a legalkalmasabb közvetítő, akire támaszkodva biztosíthatjuk, hogy a tanított készségeket eredményesen és ténylegesen alkalmazni fogja a fiatal, miután visszatér megszokott közegébe.”⁴⁶ A pártfogók felismerik ennek jelentőségét, illetve azt is, mennyire fontos, hogy a fiatalnak kiegyensúlyozott legyen a kapcsolata szüleivel, családjával. A baranyai kutatás alapján a pártfogók összefoglaló véleményükben a bűnismétlést akadályozó, legfőbb visszatartó körülmények egyikeként a rendezett vagy rendeződő családi kapcsolatokat nevezték meg. A pártfogónak fel kell ismerni a lehetőséget és meg kell ragadni minden alkalmat arra, hogy a szülő bizalmát megszerezze. Fontos lenne ennek szakszerű technikáját is összefoglalni, tanítani az ügymenetmodell szintjén, hiszen a szülői együttműködés megnyeréséhez más út vezet, mint a fiatalokéhoz. A szülő is igényli, hogy meghallgassák, megértsék problémáit, neveléssel kapcsolatos nehézségeit, de nem a szülő áll pártfogó felügyelet alatt, nem őt kell szembesíteni esetleges hanyag nevelésének következményével, nem őt kell felelősségre vonni. Éreznie kell viszont, hogy a pártfogó fiatal felügyelni, irányítani akaró szándékában benne van az is, hogy őt segítse nehéznek bizonyuló feladatában. Ne ellenségként, ne konkurenciaként, hanem szövetségesként tekintsen rá a szülő. Egy munkanélküli, alacsony iskolai végzettségű szülő bizalmát nem nyerheti el a pártfogó azzal, ha hangsúlyozza, fontos, hogy a gyermek ne maradjon ki az iskolából, mert különben egy munkanélküli, végzettség nélküli haszontalan felnőtt lesz belőle. A pozitívumokat kiemelve kell ráébreszteni a szülőt – aki, lehet, hogy maga sosem szokott hosszú és rövid távú előnyöket mérlegelni –, hogy gyermekének, esetleg neki mi áll érdekében.

3.4. Közösségi foglalkoztatók

A közösségi foglalkoztatóknak mint a szolgálatok háttérintézményeinek kiépítését már a 2003-as reform kereteit meghatározó 1183/2002. (X. 31.) Korm. határozat is előirányozta a pártfogó felügyelői szállások kialakításának szükségességével együtt. A foglalkoztatók

⁴⁶ CALAME, R. – PARKER, K. (2004). Aggression Replacement Training: A learning process for the whole family. In A. Goldstein, R. Nensén, B. Daleflod, & M. Kalt (Eds.), *New perspectives on Aggression Replacement Training* (pp. 197-230.) Chichester, UK: Wiley. 226. Idézi: Calame, R., Parker, K., Amendola, M, & Oliver, R. (2011). *Resiliency and Aggression Replacement Training*. 20, 47-50. 49.

országos hálózatának kiépítését célzó TÁMOP alprojekt⁴⁷ a hátrányos helyzetű fiatalok, és fiatal felnőtt elkövetők társadalmi beilleszkedésének korszerű támogatását szolgálná országosan egységes, külön magatartási szabályként előírható programok, foglalkozások bevezetésével.⁴⁸ Azonban „csak az a szervezet lehet képes a bűnelkövetők társadalmi integrálására, amely az egzisztenciális újrakezdésüket is támogatni tudja akár közvetlenül, akár saját eszközeivel, de főleg más intézményekkel való együttműködés révén”⁴⁹. A közösségi foglalkoztatók jelenlegi tevékenységi profilja nem tartalmaz kifejezetten a fiatalok szociális problémáinak megoldását célzó közvetlen támogatási lehetőségeket. Ennek a hiánynak a pótlására szolgálhatna megoldásként a lakhatás, foglalkoztatottság, képzetlenség problémáit költséghatékony módon, az önkéntesség széleskörű bevonásával, a fiatalok és az elítéltek körében világszerte sikeresen alkalmazó Emmaüs-szervezetek szemlélete. A baranyai kutatás eredményei szerint a pártfogók összefoglaló véleményükben a fiatalokat a bűnisméltéstől visszatartó körülményekként leggyakrabban azt nevezték meg, hogy a pártfogolt dolgozott, vagy tanult, szakmát szerzett.

4. A külföldi büntető törvénykönyvek tanulságai

A külföldi büntető törvénykönyvek fényében mind a hatályos, mind az új Btk. jól felépítetten, átláthatóan szabályozza a pártfogó felügyelet intézkedését. A külföldi példák alapján néhány apró módosítást igénylő változtatás tűnik megfontolandónak.

Pozitívuma a magyar törvénynek, hogy a pártfogó felügyelet alkalmazhatóságát nem köti meghatározott bűncselekmények elkövetéséhez, mint a német vagy a francia Btk. Szintén előnyére változott a pártfogó felügyelet szabályozása hazánkban, mikor 2003-ban megszűnt a magatartási szabályok önálló szabálysértésként való szankcionálása. A ukrán törvény⁵⁰ szerint ez hat hónaptól két évig terjedő szabadságvesztéssel, vagy ugyanilyen tartamú javító-nevelő munkával büntetendő. A német törvénykönyv is önálló bűncselekményként rendeli büntetni a pártfogó felügyelet szabályainak megszegését: aki a pártfogó felügyelet tartama alatt egy rá vonatkozó utasítást megszegve veszélyezteti az intézkedés célját, egy évig terjedő

⁴⁷ TÁMOP 5.6.2-10/1-2010-0001 http://www.tamop.irm.gov.hu/TEtt_program Az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával megvalósuló kiemelt projektet a Belügyminisztérium a Miskolci Egyetem, az Igazságügyi Hivatal, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, a Jász-Nagykun-Szolnok-, valamint a Baranya Megyei Kormányhivatalok Munkaügyi Központjai konzorciumi partnerként történő bevonásával valósítja meg.

⁴⁸ A csoportos foglalkozásba belépők szűrési módszerének kidolgozása. 11. o.

⁴⁹ VARGA Edit – PÓCSIK Ilona: A pártfogó felügyeleti rendszer szervezete, szerepe az angol büntetőpolitikában. Kriminológiai Közlemények 42. 1991. 86-112. o. 107. o.

⁵⁰ Ukrán Btk. 196. szakasz

szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntethető.⁵¹

A pártfogolt számára kötelező vagy mérlegeléstől függően előírható tilalmakat, kötelezettségeket a magyar Btk-hoz hasonlóan szabályozzák a külföldi büntető törvénykönyvek is. A francia⁵² és a román⁵³ törvény lehetővé teszi annak előírását is, hogy a pártfogolt tartózkodjon meghatározott jármű vezetésétől, vagy olyan foglalkozástól, melynek gyakorlásakor vagy felhasználásával a bűncselekményt elkövette. Ennek lehetőségét a Btk. amellettt teremti meg, hogy a járművezetéstől⁵⁴ és a foglalkozástól eltiltást⁵⁵ is szabályozza. A járművezetéstől való tartózkodás külön magatartási szabályként a német Btk-ban⁵⁶ is szerepel. Megfontolandó lenne a konkrétan megfogalmazott magyar külön magatartási szabályok körének bővítése a járművezetés és foglalkozás korlátozásának lehetőségével. A magyar Btk. a büntetések között szabályozza a foglalkozástól és a járművezetéstől eltiltást, de egyrészt vádemelés elhalasztása esetén ezek alapján a pártfogolt nem tiltható el, másrészt foglalkozástól eltiltás esetén annak legrövidebb tartama egy év lehet⁵⁷.

A német Btk. alapján a bíróság a felsoroltakon kívül további utasításokat is adhat az elítélt számára képzése, munkája, szabadideje eltöltése, vagyoni viszonyai rendezésére vagy tartási kötelezettségének teljesítésére vonatkozóan.⁵⁸ A magyar szabályozás pozitívuma ehhez képest, hogy az előírható egyéb magatartási szabályok körét nem korlátozza tartalmuk orientálásával.

A német törvény szerint a magatartási szabályok megállapíthatóak a pártfogó felügyelet teljes tartamára vagy annál rövidebb időre is.⁵⁹ Ennek a lehetőségnek az alkalmazása szintén az egyéniesítés eszköztárát bővítené, vagyis megfontolandó a bevezetése. Ma ahhoz, hogy a külön magatartási szabályok csak az intézkedés meghatározott idején kötelezzék a pártfogoltat, módosításuk kezdeményezésére van szükség.

A pártfogó felügyelet idő előtti megszüntetésére az új Btk. az intézkedés fele részének, de már egy évnek az eltelté után lehetőséget biztosít. A hatályos szabályozás szerint erre két év eltelté után van lehetőség. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi

⁵¹ Német Btk. 145a. §

⁵² Francia Btk. 132-45. cikk 7. és 8. pont

⁵³ Román Btk. 85. cikk (2) g) pont, j) pont

⁵⁴ Francia Btk. 131-6. cikk 1. és 2. pont

⁵⁵ Francia Btk. 131-6. cikk 11. pont

⁵⁶ Német Btk. 68b. § (1)

⁵⁷ A hatályos törvény szerint legrövidebb tartama egy év. Az új Btk. már egy hónapban határozza meg a járművezetéstől eltiltás legrövidebb tartamát. [56. § (3)]

⁵⁸ Német Btk. 68b. § (2)

⁵⁹ Német Btk. 68b. § (1)

Szolgálatának 2011. évi beszámolója⁶⁰ szerint a 2009 augusztusától bevezetett kétéves szabály sem hozta meg a kívánt eredményt, annak ellenére, hogy korszerű, a költségek és a kapacitások racionalizálására, valamint az elítéltek motiválására alkalmas lehetőségről van szó. Jogértelmezési problémákkal magyarázza a dokumentum, hogy 2010-ben összesen ötvenkét felnőtt korú és tizenegy fiatalkorú ügyében tettek ilyen javaslatot a pártfogók, de a fiatalok ügyeiben egy esetben sem került sor megszüntetésre a javaslat alapján. A felnőttek ötvenkét ügyéből huszonhárom zárult idő előtt befejezéssel. 2011-ben még ennél is kevesebb ügyben tettek javaslatot a pártfogók. A német⁶¹, a szerb⁶², a szlovén⁶³ és a svéd⁶⁴ büntető törvénykönyv is módot ad az intézkedés megszüntetésére a határidő letelte előtt, ha annak célja korábban megvalósult. Ennek lehetőségét azonban e törvények nem kötik meghatározott időtartam leteltéhez. Megfontolandó tehát a magyar szabályozásból e korlát kiiktatása.

5. A megelőző pártfogás intézménye

A Kormány 1430/2011. (XII. 13.) Korm. határozatának mellékletében megfogalmazott feladat, miszerint „ki kell dolgozni a megelőző pártfogás rendszerét, és be kell illeszteni a fiatalkorúak pártfogásának intézményét a gyermekvédelem rendszerébe” indokolatlan, sőt ártalmas lépés lenne. A gyermekvédelem mai rendszerében a védelembé vétel jogintézménye ellátja mindazokat a feladatokat, melyek ellátatlanságára a megelőző pártfogás intézkedésének bevezetését szorgalmazó szerzők hivatkoznak. „Megelőző pártfogási” feladatokat lát el a gyermekvédelem a védelembé vétel keretében, a megelőző funkció mindkét értelmében. Segítséget nyújt a bűnelkövetés szempontjából „még csak” veszélyeztetett gyermekeknek és fiatalkorúaknak, valamint a büntetőeljárás kezdeti szakaszán a fiatalkorú terhelteknek. A védelemben vétel hatékonyságának vagy eszköztelenségének vizsgálata nem képezi e dolgozat tárgyát, az viszont feladata, hogy rámutasson annak ésszerűtlenségére, ha egy jogintézmény hibáit, hiányosságait egy másik, a feladatainak ellátására képes, megfelelően működő jogintézmény, szervezet megbontásával próbáljuk meg orvosolni. „Az újjászervezett pártfogó felügyelői szolgálat a gyakorlatban beváltotta a hozzá fűzött reményeket”⁶⁵, tehát a védelembé vétel és a gyermekvédelem feladatainak ellátására

⁶⁰ Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálatának 2011. évi beszámolója. 77. o.

⁶¹ Német Btk. 68e. § (1)

⁶² Szerb Btk. 75. szakasz (4)

⁶³ Szlovén Btk. 57. cikkely (2)

⁶⁴ Svéd Btk. 26. fejezet 11. szakasz

⁶⁵ Új Btk. részletes indokolása a 69. §-hoz.

való alkalmatlanságát nem a Szolgálat megbontásával kell megoldani, újjászervezettségének tizedik évfordulóján.

„A XXI. századi magyar kriminálpolitikai reform megvalósítói figyelembe vették az Európai Unió ajánlásait, és nyomon követték az európai jó gyakorlatokat. Mindig törekedtek azonban arra, hogy a magyar megoldások illeszkedjenek a hazai jogi kultúra hasznosítható hagyományaihoz, ne szakadjanak el túlságosan a tradícióktól, és igazodjanak a társadalom morális elvárásaihoz”⁶⁶, írta Gönczöl Katalin 2010-ben. Mind a 2003-ban előirányzott, de máig nem teljesült, mind az új reformtörekvéseknek e fenti szempontok figyelembevételével kellene megvalósulniuk.

IV. A DOLGOZAT TÉMAKÖRÉBEN KÉSZÜLT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

⁶⁶ GÖNCZÖL Katalin: Kriminálpolitika és bűnözéskontroll Magyarországon. Reformok 2002-2009. Kriminológiai tanulmányok 47., 2010. 72-86. o. 73. o.

The Role of the Probation Service in Crime Prevention. (angol nyelvű szaktanulmány) PhD Tanulmányok 8. (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája), Pécs, 2009. 131-156.

Békés küzdelem az agresszió ellen. (szakmai tanulmány) Jog, Állam, Politika 2010. évi 1. szám 121-133.

Az agresszió mint biológiai vagy szocializációs örökség. Rendészeti Szemle 2010. évi 4. szám 61-77.

A pártfogói tevékenység Európában PhD Tanulmányok 9. (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája), Pécs, 2010. 181-208.

A fiatalok pártfogó felügyelete és az Emmaüs szervezetek Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére, Pécs, 2011. 145-154.

A vád fogalma, a vádemelés, az eljárás ügyészi szakasza. In: Büntetőeljárás jog II. (jegyzet), Széchenyi István Egyetem, Universitas – Győr Nonprofit Kft., Győr, 2012. 12-26. o.

A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői eljárás rendszertani jellemzői és alapvető szabályai. In: Büntetőeljárás jog II. (jegyzet), Széchenyi István Egyetem, Universitas – Győr Nonprofit Kft., Győr, 2012. 254-265. o.

A TÉZISEKHEZ FELHASZNÁLT IRODALOM

ANGYAL Pál: A patronage. Jogállam, 1909/7. 481-490. o.

BOGSCHÜTZ Zoltán – KÓTA Tünde – VELEZ Edit: A pártfogó felügyelet mint közösségi büntetés. 197-240. In: Borbíró Andrea – Kiss Anna – Velez Edit – Garami Lajos (Szerk.): A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve II., Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest, 2009.

CALAME, R. – PARKER, K. (2004). Aggression Replacement Training: A learning process for the whole family. In A. Goldstein, R. Nensén, B. Daleflod, & M. Kalt (Eds.), *New perspectives on Aggression Replacement Training* (pp. 197-230.) Chichester, UK: Wiley. 226. Idézi: Calame, R., Parker, K., Amendola, M., & Oliver, R. (2011). Resiliency and Aggression Replacement Training. 20, 47-50.

DÁVID Ferenc: A pártfogó felügyelet a gyakorlatban. *Magyar Jog*, 1968/12. 725-732. o.

DELUDE, Brian – MITCHELL, Damon – BARBER, Charles (2012). The Probationer's Perspective on the Probation Officer-Probationer Relationship and Satisfaction with Probation. *Federal Probation*, 76(1), June, 35-39.

DÉR Mária: Vádirat a pártfogó felügyelet tárgyában. *Belügyi Szemle*, 1990/10. 25-32. o.

FINKEY Ferenc: A patronage a háború alatt és a háború után. *Bűnügyi Szemle*, 1915/9. 385-397. o.

FINKEY Ferenc: Patronázs-munka és a Fiatalkorúak Felügyelő Hatósága. *Magyar Jogi Szemle* 1943/1. 1-16. o.

GÖNCZÖL Katalin: Kriminálpolitika és bűnözéskezelés Magyarországon. *Reformok 2002-2009. Kriminológiai tanulmányok* 47., 2010. 72-86. o.

HATVANI Erzsébet: Reform közben. In.: *Kriminológiai Közlemények* 62. A magyar pártfogó felügyeleti rendszer reformja. 2006. Bp. 7-13. o.

KEREZSI Klára – KÓ József: A pártfogó felügyelet speciális magatartási szabályai. *Budapesti Szociális Forrásközpont*, Budapest, 2006.

KEREZSI Klára: A hazai pártfogó szolgálatok átalakítása. *Belügyi Szemle*, 2002/2-3. 185-201. o.

KEREZSI Klára: A pártfogás dilemmája: kontroll vagy segítő kapcsolat? *Esély*, 1990/5. 53-65.o.

LÉVAY Miklós: Az Európa Tanács Rec (2003) 20. számú ajánlása a fiatalok bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről. *Család, Gyermek, Ifjúság*, 2005/3. 21-27. o.

NAGY Ferenc: Az utógondozás – pártfogó felügyelet hazai fejlődéséről. In: *Utógondozás. Pártfogó felügyelet. Igazságügyi minisztérium. Tanulmánykötet* 10. 1985. 31-72. o.

PONGRÁCZ Zsolt: Egy „pártfogós-konferencia” margója. *Jogpolitika*. 1988/5.

SCHWALBE, Craig, S., – MASCHI, Tina, (2009). Investigating Probation Strategies with Juvenile Offenders: The Influence of Officers's Attitudes and Youth Characteristics. *Law and Human Behavior*, 33, 357-367.

SZABO, Denis: *Kriminológia és kriminálpolitika.* (Ford.: Szabó András) Gondolat Kiadó, Budapest, 1981. 274. o.

VARGA Edit – PÓCSIK Ilona: A pártfogó felügyeleti rendszer szervezete, szerepe az angol büntetőpolitikában. *Kriminológiai Közlemények* 42. 1991. 86-112. o.

VARGA NAGY István: Régi rabsegélyező egyleteink és a modern patronázs munka. (1. rész) *Bűnügyi Szemle*, 1913/6. 274-279. o.

VATHY Ákos: Az alternatív büntetési formák és a pártfogó felügyelet. *Rendészeti Szemle*, 1992/4. 23-33. o.

VERMES Miklós: A pártfogó felügyelet hatékonyságának vizsgálata. *Kriminológiai és Kriminálisztikai tanulmányok* XIX. 1982. 114-152. o.

A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája (Melléklet a 115/2003. (X. 28.) OGY határozathoz)

A pártfogó felügyelői tevékenységre vonatkozó jogforrások, definíciók, ügymenetmodell, válogatott szakbibliográfia és iratminták tára. Az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálatának munkatársai számára. 2009. Igazságügyi Hivatal

A csoportos foglalkozásba belépők szűrési módszerének kidolgozása. Pártfogó Felügyelői Szolgálat módszertani füzetek. Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat. 2012.

A közösségi foglalkoztató működésének protokollja, módszertani ajánlás a megvalósításhoz. Pártfogó Felügyelői Szolgálat módszertani füzetek. 2012.

A Kormány 1430/2011. (XII. 13.) Korm. határozata a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiáról, valamint végrehajtásának a 2012-2014. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről

A Miniszteri Bizottság CM / Rec (2010) 1. sz. Ajánlása a tagállamok számára, az Európa Tanács Pártfogási Szabályairól.

Rec(2003)20 of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice.

A World of Probation: Perspectives on Community Justice
http://www.worldcongressonprobation.org/default.asp?page_id=372 (2013. február 11.)

TÁMOP 5.6.2-10/1-2010-0001 http://www.tamop.irm.gov.hu/TEtt_program (2013. 02. 11.)

Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálatának 2011. évi beszámolója.

Ukrán Büntető Törvénykönyv

Német Büntető Törvénykönyv

Francia Büntető Törvénykönyv

Román Büntető Törvénykönyv

Szerb Büntető Törvénykönyv

Szlovén Büntető Törvénykönyv

Svéd Büntető Törvénykönyv